

ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ:

питання та відповіді

ВІДКРИТИЙ ДІАЛОГ

11 жовтня 2015

Що таке люстрація?

Термін «люстрація» походить від латинського терміну «lustratio» (роз'яснювати, очищувати). У Античній Греції та Стародавньому Римі цей термін означав спеціальний ритуал, метою якого було очищення організації або спільноти від поганих впливів, невдалих рішень або колективної провини. Як юридичний інструмент, що застосовувався в розрахунках з минулим в дещо залишковій формі, була присутня в процесах денацифікації і дефашизації після Другої світової війни. Люстрація у найбільш загальному і сучасному розумінні як системне рішення, що служить широкій верифікації осіб, які виконують державні функції, мала місце в Чехословаччині і пізніше в Чеській Республіці – першій

посткомуністичній державі, в якій було запроваджено цей процес.

Сьогодні держави найчастіше проводять люстрацію після революційної зміни влади з метою забезпечення новоствореної демократії від впливу осіб, які можуть становити загрозу для неї через можливий шантаж або зв'язки з минулого.

Українська люстрація відрізняється від рішень, прийнятих в інших країнах, тим, що включає також майнову перевірку. В інших державах східної Європи люстрація концентрувалася на співпраці з минулим комуністичним режимом.

Які види люстрації існують в Україні?

Український закон має 4 основних виміри:

/ накладає зобов'язання звільнити з посад найвищого рівня державних службовців, якщо вони протягом як мінімум одного року обіймали посади за часів режиму Віктора Януковича і в період Революції Гідності не звільнилися за власним бажанням;

/ накладає зобов'язання майнової люстрації на теперішніх та майбутніх державних службовців. Перевірці підлягає декларація про майновий стан за останній податковий рік. Значні розходження між майном, яке фактично перебуває у власності, і задекларованим майновим станом та доходами, а також неможливість належного повідомлення про факт його законного отримання є підставою для звільнення з посади або відмови у прийнятті на роботу;

/ Одночасно перевірці на предмет роботи у службах безпеки та розвід-

ки колишньої Української Радянської Соціалістичної Республіки та колишніх радянських держав або співпраці з ними підлягають теперішні державні службовці та кандидати на державні посади. У архівах перевірятиметься також те, чи особа була членом комсомолу або Комуністичної партії України, обіймаючи посаду від керівника районного комітету партії і вище;

/ Закон накладає також зобов'язання звільняти з посади суддів, які приймали рішення щодо покарання учасників Євромайдану. Сам бюрократичний механізм не змінюється і остаточні рішення повинні прийматися Вищою радою судочинства, а пізніше – Верховною Радою.

/ Одночасно перевірці на предмет роботи у службах безпеки та розвідки колишньої Української Радянської Соціалістичної Республіки та колишніх радянських держав або співпраці з ними підлягають теперішні державні службовці та кандидати на державні

посади. У архівах перевірятиметься також те, чи особа була членом комсомолу або Комуністичної партії України, обіймаючи посаду від керівника районного комітету партії і вище;

/ Закон накладає також зобов'язання

звільняти з посади суддів, які приймали рішення щодо покарання учасників Євромайдану. Сам бюрократичний механізм не змінюється і остаточні рішення повинні прийматися Вищою радою судочинства, а пізніше – Верховною Радою.

Хто підлягає люстрації?

Люстрації підлягають усі державні службовці (службовці та посадові особи) усіх центральних та місцевих органів центральної і місцевої державної адміністрації і територіального самоврядування. На даний момент люстрації не підлягають депутати, радники та інші обрані посади.

Хто відповідає за проведення люстрації?

Люстрація проводиться децентралізовано. Відділ кадрів кожної установи надсилає запит до Державної фіскальної служби про підтвердження відповідності декларації про майновий стан до задекларованих доходів. Одночасно він надсилає запит до архіву СБУ, а в майбутньому – до Українського інституту національної пам'яті (відповідно до Закону України «Про доступ до архівів репресивних

органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» № 316-VIII від 09.04.2015), про перевірку особи на предмет співпраці з комуністичним режимом.

Інформаційний нагляд за перебігом процесу зараз виконує Люстраційний департамент Міністерства юстиції України за підтримки громадських організацій.

Чи порушує люстрація права людини?

Ні, за умови уникнення самозвинувачення, забезпечення можливості оскарження вироку в суді і дотримання принципу рівності сторін в судовому розгляді.

Суперечливим і не до кінця інтерпретованим з юридичної точки зору залишається принцип індивідуальної юридичної відповідальності. У своєму

остаточному висновку (№ 788/2014) про Закон України «Про очищення влади» у зв'язку зі змінами, направленими до Верховної Ради України 21 квітня 2015 року, Віденська комісія визнає право автоматично звільняти з займаних посад широке коло осіб за умови обґрунтування істотної загрози для оновленої демократії.

Які санкції накладає люстрація?

Негативний висновок означає не лише звільнення з посади або неприйняття на посаду, але й заборону обіймати державні посади на термін від 5 до 10 років.

Чи є винятки з люстрації?

Так. Президент України має право відмінити негативний люстраційний висновок щодо особи, яка доведе своє надзвичайне значення у проведенні АТО. Крім цього, люстрації не підлягають мобілізовані солдати військових формувань.

Яким є стан справ з перевіркою суддів?

Перевірка суддів, які виносили рішення у справах учасників Євромайдану, проводиться згідно з законом «Про відновлення довіри до судової влади» Тимчасовою спеціальною комісією з перевірки суддів.

Як працює Комісія?

Від моменту її створення Комісія протягом року перевіряла суддівські рішення на предмет порушення суддівської присяги та матеріального і процесуального права щодо умисних дій, спрямованих проти учасників про-

тестів. Комісія збиралася в середньому раз на 2 тижні в залежності від кількості справ. На сьогоднішній день Комісія завершила свою роботу, а її юридичне майбутнє залишається невизначеним.

Чи рішення Комісії є остаточними?

Ні. Комісія має лише дорадчий характер. Вона передає свої пропозиції до Вищої ради юстиції або до Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Останні виносять рішення щодо можливих дисциплінарних стягнень або рішен-

ня про звільнення судді з посади. На завершення, у разі звільнення судді з посади остаточне рішення повинен прийняти той орган, який його призначив, тобто Президент України або Верховна Рада України відповідно.

Хто є членом Комісії?

Згідно з постановою членами Комісії були як судді, що вийшли на пенсію, так і громадські активісти і представники адвокатури, обрані в кількості 15 осіб Пленумом Верховного суду

(5 осіб), Уповноваженим Комітету у справах антикорупційної політики (5 осіб) і Уповноваженим у справах прав людини (5 осіб).

Що може зробити громадянин, щоб підтримати очищення держави?

У рамках люстрації вплив громадян на чинну люстраційну систему є обмеженим. Громадськість має лише 30 днів з моменту оприлюднення інформації про проведення перевірки на веб-сторінці відповідної установи, щоб повідомити про факти, які можуть бути істотними для перевірки. Кожна особа, яка володіє такою інформацією, може звернутися до начальника відповідної установи і передати інформацію.

Існує також законодавство про право на доступ до публічної інформації. У цьому випадку громадянин має право знати, які обставини прийняття рішень супроводжують інвестиції, що

впливають на його життя, наприклад, ліквідацію міського парку, та має право дізнатися, як проходить слідство у найважливіших справах про корупцію, що впливають на якість життя мешканців, чи щось дописати, юридичне джерело.

У випадку суддів не можна забувати про те, що кожна особа має право бути присутньою у судовій залі у якості спостерігача та інформувати громадськість про те, що там відбувається. Професійним моніторингом діяльності судів займаються такі громадські організації, як Група громадського спостереження «ОЗОН» та громадська організація «Відкритий суд».

Нижче наведені контактні дані вищезазначених, а також інших найбільш активних громадських організацій, які здійснюють громадський контроль з метою підвищення рівня відповідальності влади по відношенню до громадян:

Фундація «Відкритий Діалог»

01024, м. Київ, вул. Банкова 1/10, офіс 5
Тел.: (093) 390 37 36
E-mail: odfoundation@odfoundation.eu
FB: ODFUKR
Twitter: @ODFoundation
www.ua.odfoundation.eu

Громадський люстраційний комітет

Для загальних питань та координації дій:

E-mail: info@lku.org.ua

Прес-служба:

E-mail: news@lku.org.ua

Координатор роботи з регіонами та громадськими організаціями:

E-mail: partners@lku.org.ua

Онлайн-форма для відправлення люстраційних звернень:

<http://lku.org.ua/lustskarga>

ГО «Всеукраїнська Люстрація»

01021, м. Київ, а/с 36, ГО «Всеукраїнська Люстрація»
Тел.: (063) 439 99 88; (044) 227 88 98
E-mail: lustrationua@gmail.com

Громадська рада з питань люстрації при Міністерстві юстиції України

Гаряча лінія: (093) 285 55 71
E-mail: grlustration@minjust.gov.ua

Вища рада юстиції

04050, м. Київ, вул. Студентська, 12-а
Запити на отримання публічної інформації:
Тел.: (044) 489 64 60
E-mail: zapyt@vru.gov.ua
Відділ організації прийому громадян:
Тел.: (044) 489 64 60; (044) 481 06 26
Відділ співпраці зі ЗМІ:
Тел.: (044) 481 06 36
E-mail: press@vru.gov.ua
Приймальня Голови Вищої ради юстиції:
Тел.: (044) 486 62 02; (044) 481 06 01
E-mail: vru@vru.gov.ua

Тимчасова спеціальна комісія з перевірки суддів судів загальної юрисдикції

04050, м. Київ, вул. Студентська, 12-а
E-mail: tsk@vru.gov.ua
Приймальня Голови ТСК з перевірки суддів судів загальної юрисдикції
Мойсика Володимира Романовича:
Тел.: (044) 481 06 60

**Департамент з питань люстрації Міністерство юстиції
України**

01001, м. Київ, вул. Городецького, 13

Директор департаменту Козаченко Тетяна Анатоліївна

Тел.: (044) 271 15 84

Керівник відділу взаємодії з громадськістю

Тел.: (044) 271 16 14; (044) 271 16 17

Заступник керівника відділу нормативно-методичної та організаційної роботи Журба Катерина Валеріївна

Тел.: (044) 271 15 48

Заступник керівника відділу забезпечення організації проведення люстраційних перевірок Димов Дмитро Федорович

Тел.: (044) 271 17 85;

E-mail: d.dymov@minjust.gov.ua

Керівник відділу забезпечення ведення реєстру Кравченко Ірина Валеріївна

Тел.: (044) 271 16 46

Діловод Департаменту

Тел.: (044) 271 16 33; Факс: (044) 271 17 08

E-mail: deplustration@minjust.gov.ua

Громадська організація «Відкритий Суд»

01030, м. Київ, вул. Івана Франка, 42

Тел.: (067) 656 21 27; (044) 592 12 70

Facebook: [opencourts](https://www.facebook.com/opencourts)

<http://www.sud.openua.tv/>

Група громадського спостереження «ОЗОН»

Координатор групи громадського спостереження «ОЗОН»
Валерія Рибак

Тел.: (050) 411 20 47

E-mail: ozon.monitoring@gmail.com

